

Osmanlı İmparatorluğu'nda yazma eser ve ferman süsleme sanatı. (2015). H. Odabaş ve C. Polat (Yay. Haz.), M. Akbulut (İng. Red.), Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği Yayınları. 243 s.; 27 cm. Kaynakça ve dizin var. ISBN: 978-975-6351-48-2

Book Review

Manuscript and Ferman Ornamentation Art in the Ottoman Empire

This study of Hüseyin Odabaş and Coşkun Polat, who have already provided available contributions to the field of information and records management with a large number of works they have written up together, has to do with the art of manuscript and ferman decoration in the Ottoman Empire. The “Manuscript and Ferman Decoration Art in the Ottoman Empire”, whose English redaction was made by Mustafa Akbulut, and accompanied by nearly 200 visual images, is a carefully planned publication that takes readers and anyone interested to a pleasant journey into the history. In the time of reading this book intending to draw attention to the artistic elements in the Ottoman manuscripts and documents, you can learn about the many arts of decoration from ebru to miniatures as well as obtain new information on visual resources such as tughra (sultan’s signature) and seal in which every line bears intense meanings and that nowadays only a privileged few and limited group is interested in. The book, being a reference source for researchers interested in the subject, book lovers, and especially manuscript/ bibliomaniacs, has many things to say about the state organization, bureaucratic structure and the social order of the Ottoman civilization that inspired many nations, through the ferman, tughras, seals, and other manuscript decoration arts. Dünya tarihinin seyrini şekillendiren en önemli aktörlerden biri olan Osmanlı İmparatorluğu aynı zamanda hakkında en çok konuşulan ve yazılan medeniyetlerden biridir. Ekim 2015’te

Türk Kütüphaneciler Derneği yayınlarından çıkan *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yazma Eser ve Ferman Süsleme Sanatı* da merkezinde Osmanlı medeniyetinin yer aldığı çalışmalardan biridir. Osmanlı el yazmaları ve belgelerindeki süsleme unsurlarının özenle seçilmiş görsel örnekler eşliğinde anlatıldığı eser Türkçe ve İngilizce olarak kaleme alınmış. Kitabın emektarları Mustafa Akbulut, Hüseyin Odabaş ve Coşkun Polat'ın bu tavrı hem olası okuyucu kitlesini yalnız Türkçe bilenlerin ötesine taşımış, hem de konunun neredeyse evrensel bir çalışma ve araştırma alanına hitap ettiğinin vurgulanmasını sağlamıştır. Zira kitapta da ifade edildiği gibi; 600 yılı aşkın bir zaman diliminde, geniş bir coğrafyada ve son derece zengin bir kültür ile dünyaya kalıcı eserler bırakan Osmanlı İmparatorluğu'nda kitap ve belgeler, içerikleri yanında biçimleri itibarıyla de sadece Türkiye'nin değil dünyanın ve dünya kültür mirasının özgün kaynakları arasında yer alır.

Büyük boy kitap formatında basılan eser altı bölümden oluşuyor. Her biri ayrı hazırlanmış "giriş" alt bölümleri ile başlayan bu altı bölüm; *Fermanlar ve Ferman Süslemeleri*, *Tuğra Sanatı*, *Mühürler ve Mühür Sanatı*, *Yazma Eser Süslemeleri*, *Minyatür Sanatı* ve *Ebru Sanatı* başlıklarında kurgulanmış. Bölümlerin sonunda o bölüme ilişkin bir kaynakça verilmiş ve bu sistematik, kitabın İngilizce olarak kaleme alınmış kısmında da korunmuş.

Devlet başkanlığı düzeyinde sürdürülen yazışmaları içermesi bakımından tarihi, siyasi ve iktisadi açıdan son derece değerli kaynaklar olan fermanlar, aynı zamanda sanat ve estetik açıdan da üst düzey kıymete sahip belgelerdir. Kitabın, "Osmanlı İmparatorluğunda Ferman" alt başlığı ile başlayan *Fermanlar ve Ferman Süslemeleri* bölümünde fermanın bölümleri ve fermanlarda süslemelerden ayrıntılı bir biçimde söz edilmiş. Ferman bölümlerinin Sultan I. Mahmut'a ait bir ferman üzerinde de gösterilmesiyle bitirilen bölümde ferman ve saygınlığına ilişkin dikkat çekici bilgiler okurla paylaşılmış.

Farklı dönemlerden seçilmiş çok sayıda tuğra örnekleri ile zenginleştirilmiş *Tuğra Sanatı* bölümünde "tuğranın etimolojik kökeni ve gelişimi", "tuğranın bölümleri", "tuğra sanatının gelişimi" ve "kullanıldığı yerlere göre tuğra çeşitleri" ele alınan diğer alt konulardır. Padişahların ismini ve lâkabını hat sanatıyla yazarak ve süsleyerek oluşturulan arma ve imza olarak tanımlanan tuğra, Osmanlı medeniyetinin en önemli süsleme sanatlarından birisi. Kitabın bu bölümünde verilen bilgiler tuğra ve süsleme sanatı olarak önemini tüm yalınlığı ile ortaya koyuyor.

Yalnız Osmanlı İmparatorluğu döneminden değil, Antik Anadolu ve İslam coğrafyasından seçilmiş mühür örneklerine de yer verilen *Mühürler ve Mühür Sanatı* bölümüne mührün tanımı ile başlanılmış. Ardından "mührün tarihçesi", "Osmanlı İmparatorluğu'nda mühür", "Osmanlı İmparatorluğu'nda kullanılan mühür çeşitleri" ve Osmanlıda mühür sanatı" konularına değinilmiş. Özellikle İmparatorlukta kullanılan mühür çeşitleri konusundaki niceliksel ve niteliksel zenginlik konuya özel ilgisi olanlarda dâhil okuru şaşırtacak boyutta.

Kitabın *Yazma Eser Süslemeleri* bölümü, kitap süsleme sanatının Osmanlı medeniyetinde ulaştığı düzeyi göstermesi bakımından son derece anlamlı. Okura özellikle Kur'an-ı Kerim ve Kur'an'a yüklenen anlam ile gösterilen saygıdan beslenen kitap bezeme tutkusunun nasıl evrensel boyutta hayranlık uyandıran bir süsleme sanatına dönüştüğünü algılama fırsatı veren bu bölümde; "Osmanlı dönemi yazma eserlerin biçimsel özellikleri", "yazma eserin bölümleri", "Osmanlıda yazma eser süsleme türü ve yöntemleri" ve "Osmanlıda cilt süslemesinin gelişimi" içeriği tamamlayan diğer alt konu başlıklarıdır.

Her biri ayrı bir dünyayı anlatan yirmi iki minyatürün verildiği *Minyatür Sanatı* bölümü -paylaşılan değerli bilgilerin yanında- kitabın okura renkli hayaller kurduran, görülen her minyatürde düşler diyarında ilginç yolculuklara çıkararak kısmı olmuş. İnsanoğlunun görsel olana duyduğu ilgi ve görsel olanı daha iyi anlayabilme yetisi nedeniyle İmparatorluğun hemen her devirde popüler olan minyatür Osmanlı medeniyeti süsleme sanatının en parlak yıldızlarından biridir. Bu hakikati pekiştiren kitapta “Türklerde minyatür sanatının kökeni ve gelişimi”, “Osmanlı İmparatorluğu’nda minyatür” ve “minyatür yapımı ve kullanılan malzemeler” minyatür sanatı kapsamında ele alınan diğer konular olmuş.

Kitapta son olarak en eski Türk bezeme sanatlarından biri olarak kabul edilen ve Osmanlı İmparatorluğu ile zirve noktasına ulaşan *Ebru Sanatı* anlatılmış. Süsleme sanatlarının hazırlanış tekniği açısından en ilginç olanı ve en hızlı sonuç alınan olanı olan ebru, en çok kullanılan kitap süsleme sanatlarından biridir. Günümüzde de son derece popüler olan bu sanatın tanımı ve tarihçesi, ebru çeşitleri, en tanınmış Osmanlı ebru sanatçıları ve ebru yapımında kullanılan malzemeleri ayrıntılı bir biçimde okurla paylaşan yazarlar hemen her türden ebru örneklerine de sayfalarında yer vermişlerdir.

Yalnız kitap, kütüphane ya da sanat tarihçilerinin değil, okumaya ve öğrenmeye ilgisi olan herkesin sayfalarının arasında kendisi için bir şeyler bulacağı *Osmanlı İmparatorluğu’nda Yazma Eser ve Ferman Süsleme Sanatı*, her bölümü önemli kaynakların kılavuzluğunda özenle kurgulanmış bir eser. Metnin Türkçenin yanı sıra İngilizce olarak da kaleme alınması bir yandan kitaba verilen emeğin değerini arttırırken, diğer yandan da okuyucu yelpazesinin daha geniş olabilmesini sağlıyor. Pek çok disiplin için öğretici bilgilerin olduğu kitap, aynı zamanda hayal dünyasını zenginleştirici görseller içeriyor ve bu özellik eserin keyifle okunmasını sağlayan unsurlardan sadece biri.

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali Akkaya
Çankırı Karatekin Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü
mehmetaliakkaya@karatekin.edu.tr